

Xung đột ở Sudan hiện nay: Nguyên nhân, hệ lụy và vai trò của cộng đồng quốc tế

Võ Minh Tập^(*)

Trần Thanh Hậu^(**)

Tóm tắt: Cuộc xung đột giữa hai lực lượng an ninh chính của Sudan là Lực lượng vũ trang Sudan (SAF) và Lực lượng Hỗ trợ nhanh (RSF) bùng nổ vào tháng 4/2023 và kéo dài cho đến nay xuất phát từ việc tranh giành quyền lực kể từ khi hai lực lượng này cùng nhau lật đổ nhà độc tài Omar al-Bashir vào năm 2019. Cuộc xung đột đã làm cho hàng nghìn người thiệt mạng và bị thương, hàng triệu người phải rời khỏi đất nước, dẫn đến thảm họa nhân đạo sâu sắc, có thể lan rộng ra các nước láng giềng và tác động đến các chủ thể quốc tế. Bài viết tập trung làm rõ các nguyên nhân, diễn biến và hậu quả của cuộc xung đột, từ đó đánh giá vai trò của cộng đồng quốc tế trong việc giải quyết cuộc xung đột và triển vọng của vấn đề này.

Từ khóa: Xung đột, Nội chiến, Trung Đông-Bắc Phi, Khủng hoảng Sudan, Sudan

Summary: On April 15, 2023, the conflict between Sudan's two main security forces, the Sudanese Armed Forces (SAF) and the Rapid Support Forces (RSF), broke out and has lasted until now. It stems from the struggle for power since the two forces jointly overthrew dictator Omar al-Bashir in 2019, has resulted in thousands of deaths and injuries, millions of people forced to flee the country, leading to a profound humanitarian disaster that could spread to neighboring countries and impact international actors. This article clarifies the causes, developments and consequences of the conflict, thereby, assessing the role of the international community in resolving the conflict and its prospects.

Keywords: Conflict, Civil war, Middle East-North Africa, Sudan crisis, Sudan

Ngày nhận bài: 01/5/2024; Ngày duyệt đăng: 10/12/2024

1. Mở đầu

Sudan là quốc gia có diện tích lớn thứ ba ở châu Phi, nằm ở vị trí chiến lược trên sông Nile và vùng Sừng châu Phi. Cùng với nguồn tài nguyên khoáng sản giàu có, tiềm năng nông nghiệp rộng lớn, Sudan có khả năng định hình cục diện chính trị khu vực và

toàn cầu. Tuy nhiên, Sudan đã từng trải qua nhiều cuộc nội chiến, xung đột liên quan đến tôn giáo, tranh giành quyền lực kể từ khi giành được độc lập, đặc biệt trong thời gian gần đây, thế giới đã và đang chứng kiến những diễn biến phức tạp tại đất nước này.

Sau khi Tổng thống Omar Hasan al-Bashir bị lật đổ, Tướng Abdel Fattah al-Burhan là lãnh đạo của Lực lượng vũ trang Sudan (SAF) và Tướng Mohamed Hamdan Dagalo (còn được gọi là "Hemedti") là chỉ huy của Lực lượng hỗ trợ nhanh (RSF)

^(*) Trung tâm Giáo dục nghề nghiệp - Giáo dục thường xuyên huyện Bình Chánh, Thành phố Hồ Chí Minh; Email: vominhthapcm@gmail.com

^(**) Cục Hải quan Thành phố Hồ Chí Minh.

giành toàn quyền kiểm soát và chia sẻ quyền lực nhà nước. Tuy nhiên, các cuộc đàm phán giữa Burhan và Dagolo để giải quyết những vấn đề ở Sudan bị đình trệ và căng thẳng nhanh chóng gia tăng đã dẫn đến cuộc xung đột ở Sudan bùng nổ vào tháng 4/2023 và kéo dài cho đến nay.

Xung đột giữa SAF và RSF là cuộc tranh giành và thực thi quyền lực giữa Burhan và Hemedti có liên quan đến cấu trúc an ninh, chính trị ở Sudan và mối quan hệ giữa họ trong cấu trúc đó. Khủng hoảng ở Sudan đến nay vẫn chưa có hồi kết, vì vậy việc xem xét, lý giải các nguyên nhân dẫn đến xung đột, diễn tiến, hậu quả, tác động và vai trò của cộng đồng quốc tế đối với vấn đề này là hết sức cần thiết.

2. Nguyên nhân của xung đột

2.1. Nguyên nhân sâu xa

Thứ nhất, sự hình thành các trung tâm quyền lực an ninh và sự cạnh tranh để giành kiểm soát về chính trị, an ninh và kinh tế Sudan. Sau khi lên nắm quyền năm 1989, Bashir đã phân chia lực lượng an ninh thành các trung tâm quyền lực cạnh tranh, đặc biệt là tạo ra nhiều cơ quan an ninh có nhiệm vụ chông chéo với quân đội (SAF), bao gồm cả lực lượng dân quân Hồi giáo ở miền Nam Sudan vào những năm 1990 là Janjaweed (sau đó đổi thành RSF vào năm 2013 và đặt dưới sự chỉ huy trực tiếp của Bashir, bình đẳng với SAF từ năm 2017) (Xem: Hassan and Kodouda, 2023; Waal, 2023).

Kể từ đó, các cơ quan an ninh Sudan tăng cường sự cạnh tranh lẫn nhau, chủ yếu chi phối bởi SAF và RSF như cùng đoàn kết để lật đổ Bashir vào tháng 4/2019; xây dựng những liên minh quan trọng với bên ngoài; tập hợp các nguồn lực và sự hậu thuẫn trong nước có thể giúp họ chiến đấu lâu dài,... (Xem: Malik, 2023). Sau năm 2019, cả Burhan và Dagolo đã khai thác sự bất ổn của Sudan, làm cho sự chuyển đổi sang chế độ dân chủ của nước này bị thất bại, nguy cơ làm tan rã Nhà nước nghiêm

trọng và đưa đến bạo lực leo thang ở các vùng nội đô và ngoại vi gia tăng.

Thứ hai, những căng thẳng chưa được giải quyết giữa các “trung tâm” của Sudan ở Khartoum và các vùng ngoại vi về quyền lực chính trị và phân phối của cải cũng đã châm ngòi cho cuộc xung đột. Cuộc nội chiến ở Darfur và các vùng xa xôi khác đã được các bên thỏa thuận ngừng bắn và đình chiến trong những năm gần đây, nhưng quyền lợi của người dân ở các khu vực này vẫn chưa được giải quyết. Cuộc đối đầu giữa SAF và RSF đã cố gắng thu hút các phong trào và các nhà lãnh đạo đại diện cho các vùng ngoại vi nổi loạn và biến họ thành công cụ để tìm kiếm quyền lực toàn diện. Hệ quả là những bất bình về kinh tế, xã hội và chính trị của các khu vực trên ở Sudan khó giải quyết, đe dọa sự phát triển của nước này, đặc biệt kể từ khi Hamdok từ chức. Từ năm 2019, đã diễn ra nhiều vòng đàm phán và các thỏa thuận được ký kết nhưng đều thất bại (Xem: Waal, 2023). Quá trình chuyển đổi sang chế độ dân chủ của Sudan bị cản trở đáng kể bởi nhiều cuộc nổi dậy lan rộng ở các vùng ngoại vi.

2.2. Nguyên nhân trực tiếp

Thứ nhất, thời điểm và trình tự hợp nhất RSF vào SAF. Trước khi nổ ra xung đột, ngày 05/12/2022, với sự khuyến khích của quốc tế, SAF, RSF và các nhà lãnh đạo dân sự quan trọng đã thương lượng một “Thỏa thuận khung” nhằm tạo ra một chính phủ dân sự. Một trong những mục tiêu của quá trình này là tích hợp RSF vào SAF. Theo Thỏa thuận khung, RSF sẽ sẵn sàng hợp nhất các lực lượng của mình vào SAF trong 10 năm, trong khi SAF lập luận và yêu cầu là 2 năm, không muốn RSF kéo dài thời gian để mở rộng ảnh hưởng và củng cố quyền tự chủ của mình bên ngoài sự giám sát của SAF và việc này đã làm sâu sắc thêm sự ngờ vực giữa hai nhà lãnh đạo quân sự của Sudan. Trong bối cảnh đó, Hemedti đã cáo buộc Burhan từ chối các thỏa thuận

về lịch trình hội nhập, điều này làm cho Burhan phải đối mặt với sự phản kháng gay gắt trong quân đội (Xem: The International Crisis Group, 2023a, 2023b, 2023c).

Thứ hai, triển khai hoạt động quân sự của SAF và RSF vào đầu năm 2023. Sự rạn nứt và mâu thuẫn giữa Hemedti và Burhan càng gay gắt khi cả hai bên gia tăng sự cạnh tranh, tập hợp lực lượng, ý đồ chính trị và chuẩn bị cho cuộc xung đột. Về phía RSF, Hemedti đã khai thác giới tinh hoa dân sự có thiện cảm với Bashir, coi quân đội là kẻ thù lịch sử của họ để chống lại Burhan. Hai bên còn tăng cường tuyển mộ thành viên trên khắp Sudan và đặc biệt là ở Darfur, thành trì của Hemedti. Mặt khác, Burhan có đề xuất về việc giải tán Hội đồng Chủ quyền và thành lập một hội đồng quân sự mới, với ngụ ý rằng Burhan có thể tước bỏ vị trí Phó Chủ tịch chính thức của Hemedti cũng làm gia tăng mâu thuẫn giữa hai bên. Sau một đợt tăng cường quân sự ở Khartoum, Burhan và Hemedti đã đạt được thỏa thuận giảm leo thang vào ngày 11/3/2023, nhưng các cuộc đàm phán cuối cùng để thành lập một chính phủ dân sự mới đã đưa Sudan trở lại tình trạng căng thẳng. Ngày 13/4/2023, lực lượng RSF tái triển khai hoạt động quân sự gần căn cứ không quân Meroe, SAF đã công khai cáo buộc về các hoạt động trái phép của RSF và đưa ra tối hậu thư cho tổ chức này phải ngừng hoạt động đã dẫn đến hòa giải khẩn cấp bên trong và bên ngoài Sudan diễn ra ở Khartoum, đặc biệt với nỗ lực của hơn 7 chủ thể ngoại giao¹ (Xem: Walsh, 2023). Do đó, cuộc tranh giành quyền lực ngày càng sâu sắc giữa Burhan và Hemedti trong việc sáp nhập RSF vào SAF và triển

khai hoạt động quân sự giữa hai bên là giọt nước làm tràn ly, dẫn đến xung đột ngày 15/4/2023.

2.3. Nguyên nhân khách quan

Sudan vốn có vị trí địa chính trị quan trọng, giáp ba khu vực là Sahel, Sừng châu Phi và Biển Đỏ. Kể từ sau năm 2019, EU và các nước gồm Mỹ, Trung Quốc, Nga, Ấn Độ, Ai Cập, Israel, Iran,... đều tích cực can dự vào vùng Sừng châu Phi và Sudan, đặc biệt là UAE (Xem: Walsh, 2023). Các cường quốc phương Tây đã ủng hộ quá trình chuyển đổi sang các cuộc bầu cử dân chủ sau khi Bashir bị lật đổ. Tuy nhiên, mỗi nước đều có những chiến lược riêng đối với Sudan cả về kinh tế, chính trị và an ninh khi Sudan không còn tiến gần đến nền dân chủ và cuộc đấu tranh quyền lực giữa các nhà lãnh đạo đã chín muồi cho sự can thiệp của nước ngoài.

Lịch sử bạo lực lâu dài và đen tối của Sudan đã đe dọa hòa bình và sự tồn tại của nước này. Các đối tác quốc tế và khu vực của Sudan đã nhiều lần lơ là việc ưu tiên cho công lý. Điều này được thể hiện qua thái độ của các nước tại Hội đồng Nhân quyền Liên Hợp Quốc vài tuần sau khi xung đột nổ ra và tại phiên họp thường kỳ của Hội đồng thời gian gần đây (Xem: Hassan, 2023).

Kể từ khi chế độ Bashir bị lật đổ, đã có nhiều vòng đàm phán, hòa giải của các nước bên ngoài nhằm cố gắng làm dịu tình hình ở Sudan, nhưng các diễn biến đã đi theo những hướng khác nhau, chưa có giải pháp hữu hiệu và dứt khoát để ngăn chặn xung đột, điều này cũng được minh chứng ở hầu hết các cuộc xung đột ở châu Phi (Xem: Waal, 2023a). Do đó, các nước lớn phải chịu một phần trách nhiệm về việc để xung đột ở Sudan bùng nổ và kéo dài cho đến nay.

3. Diễn tiến và hậu quả xung đột

3.1. Diễn tiến

Kể từ khi Sudan độc lập vào năm 1956 từ Vương quốc Anh, Sudan đã trải qua

¹ Gồm “Cơ quan ba bên” là Liên Hợp Quốc (UN), Liên minh Châu Âu (EU) và Cơ quan Phát triển Liên Chính phủ Đông Phi (IGAD) và được hỗ trợ bởi “bộ tứ” (Quad) gồm Mỹ, Anh, Ả rập Xê út và Các tiểu vương quốc Ả rập (UAE).

nhiều cuộc đảo chính hơn bất kỳ quốc gia châu Phi nào, vào các năm 1958, 1969, 1985, 1989, 2019 và 2021 (Xem: *BBC News*, 2021), trong đó có hai cuộc nội chiến đẫm máu, đều kéo dài khoảng hai thập kỷ.

Trong ba thập kỷ nắm quyền của Bashir (1989-2019), với thể chế nhà nước mong manh và nền kinh tế có nguy cơ sụp đổ, Sudan phải hứng chịu chế độ độc tài quân sự tàn bạo, nhiều bất ổn chính trị, an ninh và xã hội diễn ra đã đe dọa sự tồn tại của chính quyền nhà nước và đời sống người dân. Kết quả là, Bashir đã bị lật đổ trong một cuộc đảo chính quân sự và bị bắt giữ (2019), sau đó bị giao nộp cho ICC tại La Haye (tháng 8/2021).

Sau khi Bashir bị lật đổ, Hội đồng Chủ quyền ra đời do Abdalla Hamdok làm Thủ tướng, với hai nhóm liên minh dân sự-quân sự thuộc Lực lượng vì Tự do và Thay đổi (FFC) do Burhan và Hemedti cùng chia sẻ quyền lực và cai trị đất nước (Xem: Waal, 2023b). Trong hai năm đầu, Sudan đã trải qua quá trình chuyển đổi chính trị và kinh tế tích cực chưa từng có và được cộng đồng quốc tế hoan nghênh¹. Tuy nhiên, quá trình chuyển tiếp sang chế độ dân sự ở Sudan bắt đầu đối mặt với cuộc khủng hoảng sâu sắc do sự chia rẽ giữa các phe phái chính trị dân sự và quân sự, cũng như đấu đá nội bộ giữa các thành viên FFC.

Ngày 25/10/2021, với lý do khủng hoảng kinh tế, Burhan và Hemedti đã hợp tác cùng lật đổ Hamdok và nắm toàn quyền kiểm soát đất nước, quân đội một lần nữa trở nên hùng mạnh, nắm quyền và tiếp quản đất nước. Kể từ đó, Sudan rơi vào hỗn loạn. Vào tháng 5/2022, UN, AU và IGAD đã

đưa ra một sáng kiến-cơ chế ba bên để hòa giải các bên với một “Thỏa thuận khung” được đề cập ở trên, giúp khôi phục chế độ dân sự ở Sudan và mang đến cho nước này một cơ hội khác để vạch ra con đường thoát khỏi chế độ độc tài kéo dài hàng thập kỷ. Tuy nhiên, các mối quan hệ trở nên căng thẳng liên quan đến vai trò chính trị của cả Burhan và Hemedti như đã phân tích ở trên. Ngày 15/4/2023, các cuộc giao tranh lớn, tấn công bằng tên lửa và pháo binh đã nổ ra ở Sudan tại nhiều địa điểm khác nhau. Hai lực lượng có ý định tiêu diệt lẫn nhau và chiến đấu để giành quyền kiểm soát thủ đô Khartoum. Các bên đã tiếp tục chiến đấu trong một loạt lệnh ngừng bắn do các cường quốc nước ngoài làm trung gian, đặc biệt là Mỹ. Từ tháng 7/2023, cuộc nội chiến ở Sudan bước sang giai đoạn mới, khi hai bên giao tranh ác liệt nhất tại thành phố Omdurman.

Cuộc xung đột đã dẫn đến một cuộc nội chiến tàn khốc lan rộng khắp Sudan từ Khartoum, Kordofan, Omdurman, Gezira lan sang đến các khu vực khác, bao gồm Kassala, Gedaref và cảng Sudan ở phía Đông và Darfur ở phía Tây. Đồng thời, cuộc xung đột đã nhanh chóng biến thành các cuộc chiến tranh giữa các sắc tộc, đặc biệt là giữa người Ả Rập Darfur và các dân tộc ven sông ở Sudan, cũng như giữa người Ả Rập và người không phải Ả Rập ở Darfur. Trong quá trình xung đột, đã có báo cáo về việc các thế lực bên ngoài can thiệp để thúc đẩy cuộc chiến ở Sudan. Ai Cập ủng hộ Burhan, Iran cũng cung cấp vũ khí cho SAF, trong khi Hemedti được hậu thuẫn từ lính đánh thuê Wagner của Nga và UAE (Xem: Tharoor, 2023).

Tính đến cuối năm 2023, quân Hemedti đã áp đảo quân SAF trong phần lớn thời gian của cuộc chiến, RSF đã mở rộng sự kiểm soát đối với Greater Khartoum, kể cả chiếm giữ nhà máy lọc dầu chính của Sudan, chinh phục hầu hết Darfur, phát động các cuộc tấn

¹ Sudan đã bình thường hóa quan hệ với Israel (tháng 10/2020), Mỹ đã dỡ bỏ một số biện pháp trừng phạt đối với Sudan (2017) và chính thức đưa Sudan khỏi danh sách nhà nước tài trợ khủng bố (ngày 14/12/2020). Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) đã đạt được thỏa thuận xóa nợ 50 tỷ USD với chính phủ chuyển tiếp (2021).

công mới ở khu vực Kordofan và phía Đông Nam Khartoum. Tuy nhiên, động lực tấn công và kiểm soát của RSF sau hơn 9 tháng đã bị suy giảm, khi lực lượng của Hemedti phải chiến đấu trên các mặt trận từ Tây sang Đông, do ít có khả năng phân bổ các nguồn lực và quản lý các vùng chiếm đóng, cùng với các hoạt động vô nhân đạo của quân lính (như giết người, bạo lực tình dục) bị người dân phản nộ, chống trả quyết liệt (Xem: Tharoor, 2024).

Kể từ tháng 01/2024, khi lực lượng của RSF sa lầy, quân đội SAF đã phát động các cuộc phản công lớn tập trung vào Greater Khartoum và bang Gezira. Qua hơn một năm xung đột, đến thời điểm hiện tại, hai lực lượng RSF và SAF chủ yếu dàn trận dọc theo đường phân chia Đông-Tây và gây nên nhiều hệ lụy cho Sudan.

3.2. Hậu quả xung đột

Sự thù địch giữa SAF và RSF đã đẩy Sudan tới một cuộc nội chiến toàn diện, giao tranh nổ ra gần như đồng thời trên khắp cả nước, nổi bật nhất là ở Khartoum và Darfur. Xung đột đã gây ra những thảm họa, hủy diệt mọi mặt ở Sudan.

Cuộc xung đột đã dẫn đến việc chính quyền và các cơ quan nhà nước về cơ bản sụp đổ ở nhiều nơi trên đất nước Sudan. Những thể chế nhà nước còn lại có xu hướng chỉ hoạt động ở những khu vực do quân đội SAF nắm giữ. Có thể nói, quá trình chuyển đổi hướng tới dân chủ non trẻ đã thất bại ở Sudan.

Xung đột ở Sudan đã gây ra cuộc khủng hoảng di cư, tị nạn và nạn đói lớn nhất thế giới. Trong bối cảnh mất an ninh nghiêm trọng, sự tàn phá cơ sở hạ tầng, vật chất và sự di dời hàng loạt cộng đồng dân cư, hoạt động kinh tế nông nghiệp và các sinh kế khác đã bị đình trệ (Xem: Abdelaziz and Eltahir, 2023).

Cuộc nội chiến cũng đã khiến hàng nghìn dân thường thiệt mạng, hơn hai triệu người phải rời bỏ nhà cửa và hàng

trăm nghìn người phải trốn sang các nước láng giềng. Nạn bạo lực tình dục và vi phạm nhân quyền do RSF gây ra trở nên trầm trọng (Xem: Cardin, 2024). Theo Tổ chức Di cư Quốc tế (IOM), đến nay đã có khoảng 30% dân số phải di dời kể từ khi xung đột xảy ra, trong đó khoảng 11 triệu người phải di dời trong nước và 3,1 triệu người tị nạn ở các nước láng giềng (như Ai Cập, Chad, Nam Sudan, Ethiopia, Cộng hòa Trung Phi, Eritrea...) (Xem: The International Organization for Migration, 2024; Hoije, 2023).

Theo dữ liệu của Liên Hợp Quốc, gần 1/3 dân số nước này (khoảng 18 triệu người) bị mất an ninh lương thực trầm trọng. Nội chiến đã cản trở các nỗ lực nhân đạo bằng cách cản trở việc tiếp cận các hoạt động cứu trợ. Khoảng 19 triệu trẻ em không được đến trường và ước tính có khoảng 3 triệu trẻ em Sudan bị suy dinh dưỡng (Xem: Tharoor, 2024). Vào ngày 15/4/2024, tại Paris, các nước Pháp, Đức và EU, các nhà nhân đạo và các nhà tài trợ quốc tế đã tổ chức hội nghị cam kết nhân đạo quốc tế cho Sudan và người tị nạn ở các nước láng giềng (Xem: The French Ministry of Foreign Affairs, 2024).

4. Vai trò của cộng đồng quốc tế

Trước khi xảy ra xung đột, cộng đồng quốc tế đã nhiều lần tiến hành hòa giải mâu thuẫn giữa hai bên, đưa Sudan tiến đến chế độ dân chủ. Kể từ khi xảy ra xung đột, các quốc gia trong khu vực và trên toàn cầu đã nỗ lực và nhanh chóng kêu gọi ngăn chặn xung đột, trong đó có ba nhóm tác nhân ngoại giao tích cực, gồm: (i) Cơ chế ba bên bao gồm UN, AU và IGAD; (ii) Nhóm Quad bao gồm Mỹ, Anh, Ả rập Xê út và UAE; (iii) Một số quốc gia riêng lẻ có lịch sử can dự với Sudan, bao gồm Thổ Nhĩ Kỳ, Ai Cập, Qatar, Kenya, EU,... Các nước này đã thúc giục, yêu cầu các bên ngừng bắn và cố gắng tránh xung đột. Nga và Trung Quốc có tham gia nhưng không phải là

những bên tham gia hàng đầu trong chính sách ngoại giao liên quan đến Sudan (Xem: Plichta & Peter, 2023).

Trong khi SAF nhận được ủng hộ chủ yếu từ Ai Cập và Iran là nước cung cấp vũ khí, máy bay - yếu tố đã góp phần tạo nên bước ngoặt gần đây của SAF trên chiến trường, thì UAE là nhà bảo trợ chính của RSF. Các nước khác trong khu vực, trong đó có Eritrea, lo ngại về việc RSF tiến xa hơn về phía Đông tới biên giới của mình nên ủng hộ SAF; trong khi nước láng giềng Ethiopia, một đồng minh thân cận của UAE và là đối thủ của Ai Cập, lại thân thiện với RSF. Những vướng mắc này làm cho khả năng bạo lực trở nên tồi tệ hơn khi xung đột và ảnh hưởng của nó vượt ra ngoài biên giới Sudan (Xem: The International Crisis Group, 2024b).

Riyadh và Washington làm trung gian cho các vòng đàm phán (từ tháng 5 đến tháng 11/2023) tập trung vào việc đạt được các lệnh ngừng bắn có thời hạn nhưng không đạt được kết quả. Trong bối cảnh tuyệt vọng lan rộng, IGAD đã cố gắng đoàn kết hai bên Sudan lại với nhau vào tháng 12/2023 với sự hỗ trợ của Mỹ và các nước khác, tuy nhiên nỗ lực này cũng thất bại vào tháng 01/2024. Khi vai trò của các chủ thể trên không đạt được mục đích, Ai Cập và UAE đã làm việc thông qua các kênh khác nhau để hòa giải, có cả đại diện của Mỹ và Ả rập Xê út. Tại đây, các đại biểu đã ký một tuyên bố cam kết của hai bên là sẽ chấp nhận một chính phủ dân sự, tổ chức bầu cử sau thời kỳ chuyển đổi và thành lập một lực lượng vũ trang thống nhất bao gồm quân đội, RSF và các nhóm vũ trang khác,... nhưng những cuộc đàm phán trực tiếp này cũng dần kết thúc trong thất bại.

Bất chấp viễn cảnh trên, Mỹ, UN, AU và IGAD tiếp tục phối hợp thúc đẩy các bên hòa giải nhằm đạt được lệnh ngừng bắn. Các bên đều đã bổ nhiệm các quan chức mới để thúc đẩy các nỗ lực ngoại giao

hòa giải nhằm chấm dứt chiến tranh. Trong đó, hoạt động ngoại giao của UAE và Ai Cập có thể đóng một vai trò quan trọng trong việc chấm dứt xung đột, do các quốc gia này có ảnh hưởng tương ứng đối với các phe đối lập và mối quan hệ “nóng ấm” hơn giữa Abu Dhabi và Cairo. Mối quan hệ giữa hai cường quốc Ả Rập đã trở nên chặt chẽ hơn sau gói tài chính trị giá 35 tỷ USD dành cho Ai Cập được UAE công bố vào tháng 02/2024 (International Crisis Group, 2024a). Đồng thời, những nỗ lực của Iran nhằm tăng cường ảnh hưởng ở Sudan thông qua hỗ trợ cho quân đội (SAF) đều là những lý do mạnh mẽ để cả hai nước tăng cường quan hệ ngoại giao.

Mặc dù các nỗ lực ngoại giao nhằm ngăn chặn xung đột có một số diễn biến tích cực, nhưng vẫn còn gặp nhiều trở ngại lớn, làm cho các nỗ lực hòa giải bên ngoài đều không thành công, cuộc xung đột ở Sudan vẫn tiếp tục diễn ra và kéo dài cho đến nay. Theo các nhà phân tích, những trở ngại chính gồm: (i) sự tham gia của các nhà ngoại giao vẫn chưa tìm được chỗ đứng và tiếng nói chung; (ii) bối cảnh, không gian hòa giải không thuận lợi và vai trò nỗ lực chung của các cường quốc, cơ quan quan trọng khác nhằm mang lại hòa bình cho Sudan; (iii) sự phản kháng chính trị từ chính hai thế lực quân đội ở Sudan (Xem: The International Crisis Group, 2024b).

Trong bối cảnh nội chiến, về phía các nước lớn và cộng đồng quốc tế, các cường quốc bên ngoài, từ Mỹ đến Nga, từ Ai Cập đến UAE,... không nước nào muốn cuộc chiến này diễn ra và kéo dài, nhưng đều có những lợi ích và sự lựa chọn riêng. Muốn chấm dứt xung đột, cần một thỏa thuận ngừng bắn trên cơ sở nhân đạo và nhân mạnh vào cuộc đối thoại chính trị cần phải có sự đồng thuận quốc tế, phải có những nhà ngoại giao, những nhà làm trung gian hòa giải có tầm để có thể liên lạc với cả hai vị tướng qua những con đường khác nhau,

đảm bảo thỏa thuận chấm dứt xung đột của họ. Bất kỳ công thức nào để kết thúc chiến tranh cũng sẽ đòi hỏi kỹ năng ngoại giao mạnh mẽ và khôn khéo đa phương liên quan đến UN và người châu Phi.

Bối cảnh xung đột ở Sudan cho thấy cộng đồng quốc tế đã và đang cố gắng ngăn cản Sudan rơi vào tình huống khủng khiếp mà nước này phải đối mặt, nhưng những chủ thể quốc tế này đã thất bại trong việc ngăn chặn xung đột. Điều này cho thấy có một số xung đột ở châu Phi mà nhiều chủ thể bên ngoài không thể ngăn cản được.

5. Kết luận

Xung đột ở Sudan cho đến nay vẫn chưa có dấu hiệu giảm nhiệt và chấm dứt giữa hai vị tướng là Hemedti và Burhan. Hai bên đã bỏ qua nhiều lệnh ngừng bắn khi họ tranh giành quyền kiểm soát Sudan. Cuộc đảo chính tháng 10/2021 và những xung đột sau đó đã dập tắt hy vọng của người Sudan về một sự chuyển đổi hòa bình sang chế độ dân chủ. SAF đang chiến đấu với một lực lượng bán quân sự được tạo ra bởi chế độ Bashir. RSF không phải là một nhóm “nổi loạn”, nó được pháp luật công nhận, được phát triển đầy đủ và duy trì như một công cụ của quyền lực nhà nước, khiến tình hình trở nên phức tạp hơn. Sau nhiều nỗ lực ngừng bắn không thành công, Sudan dường như đang hướng tới một cuộc xung đột kéo dài khác liên quan về nhiều vấn đề sâu xa, bao gồm vi phạm nhân quyền, lèse hóa các nhóm thiểu số, tập trung quyền lực và của cải ở Khartoum, vai trò chính trị và kinh tế ngày càng mở rộng của quân đội và các nhóm bán quân sự, tình trạng nghèo đói và kém phát triển lan tràn. Cốt lõi của cuộc xung đột này là cuộc đấu tranh quyền lực giữa trung tâm chính trị của Sudan ở Khartoum và các vùng ngoại vi phía Nam và phía Tây của nó. Cùng với các quốc gia phương Tây, các nước láng giềng Ả Rập và châu Phi, nếu có thêm cả Trung Quốc và Nga không ngăn chặn được

để chấm dứt xung đột ở Sudan thì đây là một bản cáo trạng tàn khốc đối với trật tự đa phương, đặc biệt là vai trò của bộ tứ được cho là đã lèo lái các cuộc đàm phán. Cuộc xung đột tàn khốc ở Sudan hiện đã bước vào năm thứ hai và chưa có dấu hiệu kết thúc, đã gây ra một trong những thảm họa nhân đạo thảm khốc nhất thế giới và giờ đây cuộc khủng hoảng phần lớn đã bị lu mờ bởi các cuộc xung đột khác, bao gồm cuộc chiến của Israel ở Gaza, cuộc xung đột Nga-Ukraine và tình trạng hỗn loạn ở Haiti,... Chỉ khi cuộc xung đột thảm khốc kết thúc, người Sudan mới có thể nhặt lại những mảnh vỡ, đánh giá thiệt hại và xác định con đường phía trước. Tuy nhiên, hiện tại, việc chấm dứt cơn ác mộng mà hàng triệu người Sudan đang phải trải qua lại tùy thuộc vào hai lực lượng đang tranh giành quyền lực và bất kỳ ai có ảnh hưởng đối với họ □

Tài liệu tham khảo

1. Abdelaziz, K. and Eltahir, N. (2023), “Fighting rages in Khartoum, civilians say they have been forgotten”, *Daily Maverick*, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2023-05-05-fighting-rages-in-khartoum-civilians-say-they-have-been-forgotten/>
2. BBC News (2021), “Sudan military coup: History of successful and failed coup attempts since independence”, <https://www.bbc.com/pidgin/tori-59057559>
3. Cardin, B. (2024), *Cardin, Risch, Meeks, McCaul request determination of human rights abuses committed by Sudan's RSF*, <https://www.foreign.senate.gov/press/rep/release/risch-cardin-mccaul-meeks-request-determination-of-human-rights-abuses-committed-by-sudans-rsf>
4. Hassan, T. (2023), *Sudan today follows decades of justice denied*, <https://www.justsecurity.org/87038/sudan-today-follows-decades-of-justice-denied/>

5. Hassan, M. and Kodouda, A. (2023), "Sudan's generals are dragging the country toward disaster", *Foreign Affairs*, May 1, 2023, <https://www.foreignaffairs.com/sudan/sudans-generals-are-dragging-country-toward-disaster>
6. Hoiije, K. (2023), "Sudan's neighbors pay the price as rival forces vie for power", *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-30/sudan-s-neighbors-pay-the-price-as-rival-forces-vie-for-power>
7. Malik, N. (2023), "Sudan's outsider: how a paramilitary leader fell out with the army and plunged the country into war", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/20/sudan-outsider-hemedti-mohamed-hamdan-dagalo-leader-militia-army-war-conflict>
8. Plichta, Marcel & Peter, Mateja (2023), "Sudan conflict: how China and Russia are involved and the differences between them", <https://theconversation.com/sudan-conflict-how-china-and-russia-are-involved-and-the-differences-between-them-205947>
9. Tharoor, I. (2023), "Behind chaos in Sudan is a broader global power struggle", *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/world/2023/04/18/sudan-global-power-struggle-hemedti-burhan/?pml=1>
10. Tharoor, I. (2024), "Sudan marks grim anniversary of civil war in shadow of other conflicts", *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/world/2024/04/15/sudan-one-year-anniversary-gaza-ukraine/>
11. The International Crisis Group (ICG) (2023a), *A critical window to bolster Sudan's next government*, <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/critical-window-bolster-sudans-next-government>
12. The International Crisis Group (ICG) (2023b), *Sudan: Rebooting an endangered transition*, <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan-rebooting-an-endangered-transition>
13. The International Crisis Group (ICG) (2023c), *Stopping Sudan's descent into full-blown civil war*, <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/stopping-sudans-descent-full-blown-civil-war>
14. The International Crisis Group (ICG) (2024a), *Sudan: A year of war*, <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/sudan-year-war>
15. The International Crisis Group (ICG) (2024b), "What's left of Sudan after a year at war?", <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/whats-left-sudan-after-year-war>
16. The International Organization for Migration (2024), *Displacement in Sudan crosses 11 million as devastating crisis reaches new heights: IOM Chief*, <https://www.iom.int/news/displacement-sudan-crosses-11-million-devastating-crisis-reaches-new-heights-iom-chief>
17. Waal, A. (2023a), *Sudan is tearing itself apart and Washington lost its capacity to help*, <https://responsiblestatecraft.org/2023/04/20/sudan-is-tearing-itself-apart-and-washington-lost-its-capacity-to-help/>
18. Waal, A. (2023b), "Sudan's descent into Chaos: What Washington and its Arab partners must do to stop the shootout", *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/sudan/sudans-descent-chaos?>
19. Walsh, D. (2023), "As war rages in Sudan, countries angle for advantage", *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2023/04/22/world/africa/sudan-war-international-relations.html?>